

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

ערש"ק פרשת חקת תשע"ב

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל chagithen@neto.net.il

הנושא: ריש לקיש סמל של בעל תשובה

תשובה זוכה לתורה, וע"י תורה זוכה לתשובה שלימה מאהבה. עכ"ל.

ונראה לתת הסבר מדוע התשובה תלויה בלימוד תורה, וזאת על פי מה שנאמר בהמשך הפרשה: "זאת התורה אדם כי ימות באהל", ודרש על כך ריש לקיש (ברכות סג): מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה? שנאמר "זאת התורה אדם כי ימות באהל". כלומר כהמשך לפרשת פרה אדומה העוסקת בענייני התשובה כנזכר, נזכר ענין מעלת לימוד התורה מתוך יגיעה.

ומובא בספרים הקדושים שיש קשר בין בעל המאמר לתוכן המאמר, וכפי שאומר החידושי הרי"ם (פרשת לך לך): כי השמועה והחידוש הוא שייך לשורש נשמתו של בעל השמועה וכו'. עכ"ל.

ויש לומר כי ריש לקיש הוא סמל של "בעל תשובה", כמובא במסכת בבא מציעא (פד.) שהיה ראש הליסטים וחזר בתשובה על ידי שרבי יוחנן הבטיח לו שיתן לו את אחותו שהיא יפה ממנו, לאישה. יעו"ש.

אולם תנאי לבעל תשובה שצריך לשנות את עצמו ומהותו ולהיות כקטן שנולד, ולכן צריך בעל תשובה לשנות את שמו כדי שיקרעו לו גזר דינו כמבואר בראש השנה (טז): משום שעל ידי שינוי השם מראה שהחליט לשנות את טבעו הרע כיעו"י בסמ"ג (עשין י"ז) ובחינוך (מצוה שי"א).

והנה הדרך לייצר אדם חדש, מתאפשרת רק על ידי לימוד התורה מתוך עמל ויגיעה, עד בחינת "מיתה" – "אדם כי ימות באהל", כי על ידי זה חשיב כאילו מת וקם שוב לתחיה כאדם חדש, ממילא אינו אותו אדם שנכשל בעבירות ונעשה בעל תשובה גמור. לכן ריש לקיש אשר רצה להיות בעל תשובה גמור, מגלה לנו שתלוי הדבר בלימוד תורה מתוך עמל עד כדי מיתה, ומעידים עליו חכמינו ז"ל (סנהדרין כד.) "הרואה את ריש לקיש בבית המדרש כאילו עוקר הרים וטוחנן זה בזה". כי זו היתה עבודתו הקדושה, עבודת בעל תשובה,

"זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדמה תמימה וכו'".

בטעם מצות פרה אדומה, מביא רש"י הקדוש בשם רבי משה הדרשן ז"ל: משל לבן שפחה שטינף פלטיץ של מלך, אמרו: תבוא אמו ותקנח הצואה, כך תבוא פרה ותכפר על העגל. ע"כ.

ומתבאר, כי פרה אדומה עניינה תשובה ומחילת עוונות. ובכל זאת פתחה התורה את פרשת פרה אדומה בלשון "זאת חוקת התורה" ולא אמרה "זאת חוקת הפרה", ללמד כי התשובה תלויה בלימוד התורה. ובברכת התשובה בתפילת שמונה עשרה לימדונו חז"ל שישנו קשר ותלות בין תורה ותשובה. השיבנו אבינו לתורתך... והחזירנו בתשובה שלמה לפניך. וכמו שכתב רבי אברהם אחי הגר"א בהקדמה לספרו מעלות התורה ז"ל: כל עיקר גדר התשובה והתחלתה הוא רק התורה שתתעלה... ובפרט בדורות הללו, שכל אריכות הגלות הוא מחמת ביטול תורה רחמנא ליצלן, ואין הגלויות מתכנסות אלא בזכות התורה... גם התורה מכפרת על הכל... שכל ענייני סיגופים ותעניות, המה לראשונים, אמנם האחרונים חלושי המזג, עיקר התשובה בחיזוק התורה כל היום... על כן אין לנו להתעורר אלא בתורה... ועוון ביטול תורה על כולנה, ואף מי שנגע יראת ה' בלבו ורצונו לעשות תשובה, עושה מן הטפל עיקר, היינו תעניות וסיגופים, ואינו חושש על העיקר היינו התורה. על כן הניפותי ידי בחיבור זה בדברים הללו, כי רצוני לבאר פה כפי שכלי, מעלות התורה, כפי הנמצא בכתובים, ובמאמרי חז"ל, בגמרא ובמדרשים, ומאמרי זוהר הקדוש... להעיר את הקורא מתרדמת הזמן, ולקרב לבו בדבקות התורה הקדושה, כדי שיבואו על ידי זה לתשובה שלמה, ולכלל מעלות הרוממות, ולהנהיג טובות וישרות וכו'. עכ"ל.

וכן כתב הגר"ח פאלאג'י בספרו הכתוב לחיים (מזמור ע"ג דף קג:) ז"ל: התורה והתשובה צריכות זו לזו, ע"י

לימוד מתוך יגיעה ועמל. כך נוצר אדם חדש וכתינוך שנוֹלֵד.

מטעם זה נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש במסכת יבמות (סב.) איתמר היו לו בנים בהיותו עובד כוכבים ונתגייר, רבי יוחנן אמר, קיים פריה ורביה. וריש לקיש אמר, לא קיים פריה ורביה. רבי יוחנן אמר, קיים פריה ורביה, דהא הוּו ליה. וריש לקיש אמר, לא קיים פריה ורביה גר שנתגייר כקטן שנוֹלֵד דמי וכו'. ע"כ. והיינו, ריש לקיש שהיה בעל תשובה והכיר את השינוי הפנימי שנעשה אצל החוזר בתשובה, השכיל לדעת שכן הגר, על ידי קבלת עול מצוות נהפך לאדם אחר והוּו כ"קטן שנוֹלֵד", והבנים שנוֹלְדוּ לוֹ קודם גרותו אינם שייכים לוֹ ולא קיים מצות פריה ורביה.

וכן מצינו במנחות (ק.) אמר ריש לקיש, מאי דכתיב "זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם" - כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם. אמר רבא: האי לעולה למנחה, עולה ומנחה מיבעי ליה? אלא אמר רבא: כל העוסק בתורה אינו צריך לא עולה ולא חטאת ולא מנחה ולא אשם. ע"כ. כלומר, ריש לקיש שהוא בעל תשובה, לכן הוא מפרש כי הפסוק עוסק בחוטא שתקנתו על ידי לימוד התורה שמועיל לכפרה כקרבן. אולם רבא מפרש את הפסוק בצדיק גמור, שעל ידי לימוד התורה לא יבוא לידי חטא ולא יצטרך לכפרת הקרבנות.

כמו כן, מחמת שריש לקיש בעל תשובה היה, הכיר בקושי הגדול בעבודת ה' ובצער היצר הרע, וכפי שהוא עצמו אומר (סוכה נב): ואמר ריש לקיש, יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו, שנאמר "צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו", ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו. ע"כ. והיינו, האדם מצד עצמו אינו יכול להתגבר על יצרו, ורק על ידי עזרה מלמעלה יכול להתגבר עליו, ולכן אין לבוא אל החוטא בתביעה גדולה כל כך על כשלונו.

ולפיכך פונה ריש לקיש אל בורא עולם ומליץ יושר על עם ישראל, וכדאיתא בברכות (לב): "ותאמר ציון עזבני ה' והי' שכחני", היינו עזובה היינו שכוחה? אמר ריש לקיש: אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה: רבש"ע! אדם נושא אישה על אשתו הראשונה זוכר מעשה הראשונה, אתה עזבתני ושכחתני! אמר ליה הקב"ה וכו' ז'אני לא אשכחך' (ישעיהו מ"ט, ט"ו) והיינו דאמר ר' אלעזר אמר ר' אושעיא: מאי דכתיב "גם אלה תשכחנה" זה מעשה העגל. "ואנכי לא אשכחך" זה מעשה סיני. ע"כ. והיינו, שהקב"ה עתיד לשכוח

לישראל את חטא העגל, ואילו את מעשיהם הטובים על הר סיני, לא ישכח.

ודברי ריש לקיש בענין טבע האשה (קידושין מא.): "טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו", ופירש רש"י, משל הוא שהנשים אומרות על הבעל כל דהוא, טוב לשבת עם שני גופים משבת אלמנה. ע"כ. ודבר זה קיים גם ביחס הקב"ה לעם ישראל, שאף שישראל אינם מקיימים מצוות כראוי, אבל "טב למיתב טן דו", טוב לשבת שניים יחדיו, ולכן אין הקב"ה משלח את עם ישראל.

ומטעם זה חוצים בליל הסדר ב"יחץ", את המצה האמצעית בצורת ד' ו' (השליה הקדושה), כדי להזכיר אימרה זו, שהקב"ה ישאר עמנו ולא ישלחנו, גם אם איננו ראויים מצד מעשינו.

לסיום, הפרה המסמלת את התשובה מסמלת גם על נתינה לאחרים, וכמאמר רבי עקיבא (פסחים קיב.): "יותר ממה שהעגל רוצה לינק פרה רוצה להניק". ויש לומר שרומז בזה, כי עיקר התשובה הוא להשפיע לאחרים בעבודת ה', וכמו שכתב רבינו יונה בספרו שערי תשובה (שער א' אות נ'), דאחד מעיקרי התשובה להשיב רבים מעוון. והחתם סופר (על התורה, דברים ליקוטים ד"ה במסורה) כתב, כי זהו עיקר התשובה ללמוד וללמד ולהשפיע לאחרים ולהעמיד תלמידים ותלמידי תלמידים והיא התשובה הנבחרת. יעו"ש. ובספה"ק ייטב פנים (שובבי"ם אות א') כתב, שדבר זה מועיל לתקן אפילו עוונות חמורים ביותר שלא מועיל להם תשובה, כי על ידי שמשפיע ומלמד דעת לאחרים, יתוקנו גם פגמים אלו. עכת"ד.

בזה יבואר דברי הגמרא (בבא מציעא פה): ריש לקיש הוה מציין מערתא דרבנן [ריש לקיש היה מציין את מערות קבורתם של חכמים] כי מטא למערתיה דר' חייא איעלמא מיניה [כאשר בא לציין את קברו של ר' חייא - נעלם ממנו מקומו] חלש דעתיה. אמר: רבש"ע! לא פלפלתי תורה כמותו? יצתה בת קול ואמרה לו: תורה כמותו פלפלת, תורה כמותו לא ריבצת.

כלומר, כאשר ראה ריש לקיש שאינו מוצא את מערתו של רבי חייא, חשש שמא תשובתו אינה שלימה והיה חסר בפלפול התורה הנצרך לשלמות התשובה, על כך ענתה לו הבת קול, כי אכן פלפל כראוי בתורה, אבל תשובה שלימה מצריכה להשפיע על אחרים, והוא לא הרביץ תור כדרגתו העצומה של רבי חייא.

יעזרנו הקב"ה שנוכה לחזור בתשובה שלימה, אמן.

זמני השיעורים השבועיים של הרב איתי בן אהרן

יום שני	מיקום	שעה
בית הכנסת "משכן כהנים" רח' שדרות הציונות 20, תל אביב		18:15-19:15
בית הכנסת "בורוכוב" רח' אהרן פישל, ירושלים		18:00-19:00
בית הכנסת "תפארת ירושלים לעדת הגורגים" רח' חפץ חיים 29 ירושלים		16:00-16:30